

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК, 10. ЈАНУАРА 1902.

ГОД. XXVII.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 6

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака представа, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 80 п. а на страну 1. кр. 20 п. месечно. —

О ПРИКАЗИВАЧКОЈ УМЕТНОСТИ.

Огледа ли човек, да у оште одмери међе којој уметности, овде дакле приказивачкој, позоришној уметности, не ће их моћи одредити математском тачношћу, шта више мораће потражити тачку, са које полази најјаче дејство те уметничке врсте, мораће углавити тежиште. То пак не може учинити, а да за основу не узме облике људског познавања.

Како уобразиља онога, који ужива у уметности, треба подстрека на сарадњу, која допуњује, то у свакој уметности има попуштања. А још највише у позоришној уметности, која је пролазна, али и непосредна. Тим је попуштањима име: конвенција. Треба само подсетити на познати отворени четврти зид и т. д., у оште на недостатност декоративнога оквира и у најповољнијим приликама. Декоратор се са свим слободно служи законима перспективе, али приказивача, који са дна полази напред, није кадар увући у ту линију, те на сваком кораку настаје несразмер. Равно тле од дасака никад се не може изједначити са правим земљиним тлом, а још се мање даје извести небо. Горње софите, без којих не може бити, потичу још из позоришта лутака. Али гледалац, који се заноси уметношћу, не осећа те ескудице, његова уобразиља допуњује што је непотпуно, па чак је и опасно хтети му кварати илузију луксузом опреме и тежњом, да све буде што јасније и разговетније. Без илузије гледалац не може да буде. У Лиру видимо како на пољани севају најприродније муње, јуре облаци, баш као што их видимо на тавном ноћном небу, чујемо природну шуштавину кишце и ветра. Дувате, дувате, да образи попуцају! — виче Лир, али се не креће ни

једна длачица његове браде, његови се другови завијају у своје ограче, у чије боре не улази ни ветрићак. Киша се спустила са најприроднијим шумом, али не оставља трага ни на хаљинама ни на тлу ни на околици. Треба ли гледати, да се те ескудице отклоне путем позорничне технике? Никоји прави пријатељ драмске уметности не ће то желети. То се не би дало извести, а, ако би се дало, са свим би одвело од уметничког дела. Да останемо још који тренутак на нашој пољани. Описана непогода тако је силна, тако шумна, да човечјег гласа не можеш разабрати трајно. Имамо дакле представа позоришне технике, да имитујемо хуку грома, шум ветра и жубор кише. Хоће ли се бура приказати у непрекидној хучној жестини својој? Не, јер би песникове речи морале са свим пропасти. Тако овда онда, на местима, која то допуштају, пустите се, да ветар захуји, да киша пружубори. Тај шум, који као год на последњу реч глумчеву почиње и опет престаје, производи већ у слушаоцу утисак непрекидне непогоде: место да се изведе, само се натукне. Пожар ће се понавише укусније моћи приказати са неколико пламенова, који лизну, или облаком дима, него употребом машине, које не достижу праву ватру и својом недостатношћу тек упозоравају гледаоца на оно, чега нема. Дугачак призор, који би се ма из каква узрока морао шапутати, напретио би и уморио слушаоца, кад би се шапутало не-престано у истој мери; утисак се постиже већ, кад се гласови приказивача тек час по спусте до шапата. Ти би се примери са разних гледишта могли још умножити; међе сценској уметности лако се налазе

саме по себи, само ће се према квалитету уметничког дела, које ваља да се прикаже, потиснути тежиште. Теже је наћи међе, у којима се креће права приказивачка уметност, глумачка уметност, тим више, што генијалну дару полази за руком, да те међе прошири. Да се у оште могу одредити, ваља опет испитати глумачку уметност са гледишта њена утешаја. Шта се тражи од глумца? Шта му је највећа заслуга? Природност. Према томе не мора бити лако песникову реч оваплотити, јер на путу дотле има свакојаких понорâ и провалијâ.

Песникова се реч у глумчевим устима некако мора на ново родити. Глумац не сме реферовати, он мора импровизовати. Моћ, којом је кадар изазвати тај утешај свуда и у истој непосредности, чини га уметником. Да видимо, који су то путови, којима ту човек мора ударити. Свака страст, сваки осећај има свој одређени начин израза, завист, поруга, љубав и т. д. имају свој засебан глас, тако рећи своју мелодију. Али и обични облици говора, као тврдња, питање, одговор, потврда имају осенчивања у гласу, која су својствена само њима; до тога је стало, да се израз осећаја погоди у свом гласном корену, не, као што се често дешава, за једну вибрацију сувише високо или сувише дубоко. Музикални је појам примењен само фигуративно, јер су гласи људских страсти бес-

крајно сунтилни, те се не дају скупити ни у какав нотни систем. Дејство тих чисто ударених гласова износи на видик нешто особено; њим буде слушалац погођен у сваком случају, било да може ићи за песником, било да не може; реч се тек странпутицом ума претвара у представу, тон осећаја напротив дејствује непосредно, он је етимолошки старији него реч. Али се наравно и реч тим лакше схвати, што је у њој јачи тон осећаја. Глумац, који је господар својој уметности, увек ће чисто свирати на клавијатури језичких израза а у том га неће збунити ни песник, ако реторски мало скрене с пута. Глумац дакле скроз остаје у међама своје уметности, ако места у спеву, која су за њу мртва, гледа да оживи, ако рефлексије, дане у уста страсно узбуђеноме, претвори у тонове осећаја. Познат пример за то јесу речи Арнолда Мелхтала у „Шиллерову „Вилхелму Телу“ о очњем виду. У Шексипирову „Магбету“ Магдуф после грознога дела у првимах умукне и тек мало по мало долази до речи. У одмереној драмској дикцији расту јаком глумцу крила, али ће он животом и осећајем испунити и облике, који реторски могу мртви и крути бити мимски, ће оживити занемарене прелазе и на тај ће начин дејствовать самосвојно, увек у међама своје уметности.

(Настава се).

ЖИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Васантасена*, староиндијска драма у пет чинова, од индијског краља Чудраке, за позорницу прерадио Емил Пол, с немачког превео М. Р. Поповић.)

На Богојављење је „Васантасена“ по трећи пут у Новом Саду прешла преко позорнице пред пуним гледалиштем. Приказивачи су и овај пут сви од реда учинили са своје стране све и сва, да се комад одржи у милости пу-

блике, коју је задобио био о првом и другом приказу.

(*Краљевић Марко и Арапин*. Историјска слика у 5 чинова, с певањем и играњем, написао В. М. Миљковић, музика од Ф. Гала).

Добро је радила управа позоришна, што приказа народу и опет Миљковићева „Краљевић Марка и Арапина“. Добро су чинили и глумци и глумице, што су својски прионули били, да народу омиљене карактере, као што је Јевросима мајка, Марко Краљевић, што боље

прикажу. Похвално је, што су и остали глумци својски се трудали, да целину дигну. Публика тога вечера имала је уживања и забаве, а давала је сваки час јасна израза своме расположују. Занимљиву садржину свога створа: диван турски, виле, двор у Прилипу, арапско разметање и мегдан и признање накљукао је покојни Веља многим зачином онако мајсторски, да што већма дигне ефекат у својој публици. Ту је харем и забављање робињица, ту је служба, ту врачара, ту зобница. Све је то зачињавало представу, да је благодарна публика целог тог вечера налазила забаве, одушевљавала се и вазда повлађивала. Добро је писац назвао своје дело slikom, друго и није, ма да драмски моменти сваки час искачу на површину, ал' је та слика забавила и поучила публику вишег него гдекоја по законима драмским изведеног глума. Желети је, да се за народ спреми што вишег слика и глума ове врсте.

J.

ЧИТУЉА.

(† Маџа Перисова-Акачићева.) У Загребу преминула је у суботу 11. јануара 1902. по рим. Маџа Перисова, која је у шездесетим годинама прошлог столећа била љубимица и прва звезда ускрслог хрватског позоришта. Рођена је године 1835. на Хрељину код Бакра. Отац јој је био Акачић, порезник у Селцима. Остало је за рана — г. 1850. — сироче са петоро браће без икаква иметка. Пошла је с матером на Ријеку, где је као шваља помагала привређивати за породицу. Крајем педесетих година дошла је на Ријеку велика талијанска трагеткиња Аделајида Ристоријева, а Маџа ју је видела у улози „Медеје“, па ју је уметница тако одушевила, да се решила, да се ода позоришту. Кад је трагеткиња Ристоријева глумила пре „Медеје“ у „Марији Стјуартовој“, Маџа се упуња у позориште и доспе некако и на позорницу. Кад је хтедоше оданде уклонити, рече Ристоријева: „Пустите ту лепу девојку, то је згодно лице за глумицу“ и поглади је по лицу. Била је пре свега лепа појава и имала симпатичан орган. Шокушала је прво на талијанској позорници, али је слабо успела, јер није имала праксе. Године 1860. дошла је у Загреб, где је онда почело изди-

сати немачко позориште. Дошла је у време управитељевања дра Деметра и глумовања Фрајденрајхова, који одмах примише лепу Маџу. Ту се она брзо развила као глумица од малих до највећих улога и почела замењивати тадашњу прву глумицу Аделсхајмову. Играла је јунакиње. Ради неких размирица са Фрајденрајхом оставила је Маџа 1863 Загреб и отишла у Београд, где је остала до г. 1865. У Београду је била љубимица публике и лепо су је примали на двору кнеза Михаила и кнегиње Јулије. Главни период њеног уметничког рада обухвата време од 1866 до 1881, када је била готово без премице и глумила прве улоге у класичним, историјским и социјалним драмама. Доцније, кад је севнула звезда Марије Ружичке пуним сјајем, осетила је Маџа Перисова, да јој се измиче земљиште испод ногу, па је зловољно опет оставила Загреб и отишла по ново у Београд. Но и ту није више нашла првашње среће, па је с путничким друштвом Протићевим обишла многе наше крајеве и свуда брала ловорике, те се године 1885 вратила опет у Загreb, где је остало чланом земаљског позоришта све до 1891. године. Тада је прославила 30-годишњицу свога глумовања, па је пошла у мир, те се све до сад доста напатила. Била је особита лепотица, и многи се још сећају њене красне појаве. Дugo је боловала, а умрла је у 67-ој години живота свога. Нека је честитој уметници вечно спомен!

— тр. —

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Ред позоришних представа.)

У четвртак, 10. (23.) јануара: „Краљ Лир.“ Трагедија у 5 чинова, написао В. Шекспир, превели др. Лаза Костић, А. Хаџић и др. Ј. Д. Стефановић, за српску позорницу удесио А. Хаџић.

У суботу, 12. (25.) јануара први пут: „Пучина.“ Драма у 4 чина, написао Бранислав Ђ. Нушић.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

45. Представа.

У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ.

Ван претплате.

ПРЕДСТАВА С ОВАЉЕНИМ ЦЕНАМА.

У Новом Саду, у четвртак, 10. (23.) јануара 1902:

КРАЉ ЛИР.

Трагедија у 5 чинова, од В. Шекспира, први чин превео др. Лаза Костић, прву половину трећег чина А. Хадић, а све друго др. Ј. Д. Стефановић. За српску позорницу удесио А. Хадић.

Редитељ: Спасић.

ОСОБЕ:

Лир, краљ од Британије	— Ружић.
Краљ француски	— Стефановић.
Кнез бургундски	— Ботић.
Кнез од Корнвала	— Душановић.
Кнез од Албаније	— Матејић.
Гроф Кент	— Спасић.
Гроф Глостер	— Лукић.
Едгар, син му	— Д. Барјактаровић.
Едмунд, ванбрачни син Глостеров	— Васиљевић.

Куран, дворанин	— — —	Виловац.
Освалд, дворски управитељ		
Гонерилин	— — —	Стојановић.
Дворска будала	— — —	Добриновић.
Лекар	— — —	Шикопарија.
Капетан	— — —	Илкић.
Гласник	— — —	Слуга.
Гонерила	— — —	Т. Лукићка.
Регана	— — —	С. Бакаловићка.
Корделија	— — —	М. Марковићка.

Пратња Лирова, вitezови, гласници, војници. — Збива се у Британској.

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковније петроварадинске свираче ове комаде: 1. „Српска зора“. Марш. — 2. Титл: „Мамонова чаробна палата“. Увертира. — 3. Филиповски: „Славујев пој“. Концерат за флауту. — 4. Глајснер: „Пролетњи снови“. Идила. — 5. Јенко: „Српске песме“. Потпури.

Г. Душан Барјактаровић приказује Едгара, као гост последњи пут.

У суботу, 12. (25.) јануара први пут: „Пучина“. Драма у 4 чина, написао Бранислав Ђ. Нушић.

Ко од наших поштованих претплатника жели своју ложу или своја места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у књижарници браће М. Поповића најдуже до 11 са.^х пре подне.

Улазнице могу се добити обдан у књижарници браће М. Поповића, а у вече од $6\frac{1}{2}$ сата на каси.

Почетак тачно у $7\frac{1}{2}$ а свршетак у $10\frac{1}{2}$ са.^ххата.